

FİLİZ KİTABEVİ

Araş. Gör. Cafer Sadık AKYOL

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Deniz Hukuku Ana Bilim Dalı

Arařtırma Görevlisi

KAPTANIN HUKUKİ SORUMLULUĞU

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2022

Haziran 2022

ISBN: 978-975-368- 746-1

BASKI/CİLT

Kiraz Medya Sanayi ve Ticaret A.Ş
Matbaacı Sertifika Numarası: 40162

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850) 441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com
bilgi@filizkitabevi.com
Yayıncı Sertifika Numarası: 48596

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

Kaptan, gemiyi sevk ve idare eden kişi olarak deniz ticaretinde önemli bir konuma sahiptir. Bu sebeple kaptan için birçok görev, yükümlülük ve yetki öngörölmüş; ayrıca kaptana geniş bir temsil yetkisi bahşedilmiştir. Kaptanın bu konumuna rağmen öğretide kaptanı konu alan çalışmaların daha çok deniz iş hukuku çerçevesinde olması ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında kaptanın sorumluluğunu inceleyen bir monografinin bulunmaması, çalışmamızın konusunu kaptanın hukuki sorumluluğu olarak belirlememize yol açmıştır.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma; 13.09.2021 tarihinde Prof. Dr. Emine YAZICI-OĞLU, Prof. Dr. Zehra ŞEKER ÖĞÜZ ve Doç. Dr. Cüneyt SÜZEL'den oluşan jüri önünde savunulmuş ve oy birliği ile başarılı bulunmuştur.

Tez danışmanlığımı üstlenerek beni onurlandırdığı ve çalışmanın nihai halini almasındaki tüm süreç boyunca bana yol göstererek her daim destek olduğu için, öğrencisi ve asistanı olmaktan onur duyduğum kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Zehra ŞEKER ÖĞÜZ'e şükranlarımı arz ederim.

Öğrencisi ve asistanı olmaktan onur duyduğum kıymetli hocam, ana bilim dalı başkanımız Sayın Prof. Dr. Emine YAZICIOĞLU'na daima göstermiş olduğu ilgi ve destek için şükranlarımı arz ederim.

Tez savunmasında jüri üyesi olarak yer alan Sayın Doç. Dr. Cüneyt SÜZEL'e yapıcı eleştirileri ve değerli önerileri için teşekkürlerimi sunarım. Çalışma süresince göstermiş oldukları ilgi, destek ve anlayış için değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Kübra YETİŞ ŞAMLI'ya, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan SEVİNÇ KUYUCU'ya ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Melda TAŞKIN'a teşekkürlerimi sunarım.

IV

Değerli kürsü arkadaşlarım Araş. Gör. Murat AYDIN'a, Araş. Gör. İpek OĞUZ'a, Araş. Gör. Gülşah YAKŞI'ye ve Araş. Gör. Yasin YAVŞAN'a çalışma süresince gösterdikleri anlayış ve sağladıkları huzurlu çalışma ortamı için müteşekkirim.

2210-A Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı kapsamında bu çalışmaya sağladığı destek için TÜBİTAK'a ve uygulamaya ilişkin sorularımı zaman ayırıp içtenlikle yanıtlayan Sayın Kaptan Tefik Ali BATUŞ'a teşekkür ederim. Ayrıca, çalışmanın yayımlanmasını üstlenen Filiz Kitabevi'nin sahibi Oğuzhan ORUÇ'a, çalışanlarına ve eseri basıma hazırlayan Zeynep ORUÇ TATLI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak en büyük teşekkürü eğitim öğretim hayatım boyunca verdikleri emek ve destek için kıymetli anne ve babama arz ederim. Bu eserimi de onların şahsında aileme ithaf ediyorum.

Araş. Gör. Cafer Sadık AKYOL
Fakülte, Nisan 2022

Aileme...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR CETVELİ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAPTAN TANIMI, KAPTANIN SINIFLANDIRILMASI VE İSTİHDAM EDİLMESİ

I. KAPTAN TANIMI VE KAPTANIN SIFATI.....	3
A. TANIM.....	3
B. SIFATI.....	6
II. KAPTAN OLABİLME KOŞULLARI VE KAPTANIN SINIFLANDIRILMASI	9
A. GENEL OLARAK KAPTAN OLABİLME KOŞULLARI	9
B. TÜRK HUKUKUNDA KAPTANIN SINIFLANDIRILMASI.....	16
1. Yat Sınıfı.....	17
2. Balıkçı Sınıfı.....	19
3. Güverte Sınıfı.....	20
III. KAPTANIN İSTİHDAM EDİLMESİNE İLİŞKİN ESASLAR	23
A. SÖZLEŞMENİN KURULMASI.....	23
1. Donatan veya İşleten ile Kurulması	24
2. Gemi Yöneticisi ile Kurulması	26
3. Gemi Müdürü ile Kurulması	27
B. SÖZLEŞMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ	28

İKİNCİ BÖLÜM

KAPTANIN GÖREV VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. GENEL OLARAK	30
II. YOLCULUK BAŞLAMADAN ÖNCE	30
A. GEMİNİN DENİZE, YOLA VE YÜKE ELVERİŞLİ OLMASINA DİKKAT ETME GÖREVİ.....	30

VIII

1. Denize Elverişlilik	32
2. Yola Elverişlilik	35
3. Yüke Elverişlilik	38
B. GEMİYE, GEMİ ADAMLARINA VE YÜKE AİT BELGELERİN GEMİDE BULUNDURULMASI GÖREVİ.....	40
1. Gemiye Ait Belgeler	41
a. Gemi Tasdiknamesi ve Bayrak Şahadetnamesi	41
b. Tonilato Belgesi ve Uluslararası Tonilato Belgesi	44
c. Ulusal ve Uluslararası Yükleme Sınırı Belgesi	46
d. Çeşitli Emniyet Belgeleri	47
e. Uygunluk Belgeleri.....	47
f. Denize Elverişlilik Belgesi.....	48
g. Yola Elverişlilik Belgesi (İzin Kâğıdı).....	48
h. Sıhhat Patentası	49
ı. Gemi Jurnalı	49
i. Denizde Çatışmayı Önleme Yönetmeliği.....	50
j. Geçerli Bir Sorumluluk Sigortası veya Başkaca Mali Bir Güvencenin Mevcut Olduğuna Dair Sertifika veya Sigorta Poliçesi	50
2. Gemi Adamlarına Ait Belgeler	54
a. Gemi Adamlarının Yeterlik Belgeleri ve Gemi Adamı Cüzdanı	54
b. Ücret Defteri.....	54
c. Gemiadamları Donatımında Asgari Emniyet Belgesi ve Diğer Belgeler	55
3. Yüke İlişkin Belge Niteliğinde Olan Yük Manifestosu	55
C. YÜKLEME, İSTİF VE BOŞALTMA İLE İLGİLİ İŞLEMLERE NEZARET GÖREVİ	56
D. YERLİ VE YABANCI MEVZUATA UYMA VE HARP KAÇAĞI NİTELİĞİNDE EŞYA YÜKLEMEME	62
E. YOLA ÇIKMA	64
III. YOLCULUK SIRASINDA	65
A. GEMİYİ SEVK VE İDARE ETME	65
1. Gemi Trafik Hizmetler.....	69
2. Kılavuz Kaptan Alma Görevi	74
B. GEMİDE HAZIR BULUNMA GÖREVİ.....	75
C. KARARLAŞTIRILAN ROTAYI YA DA EN ELVERİŞLİ OLAN ROTA- YI TAKİP ETME GÖREVİ.....	76
D. GEMİ JURNALİNİN TUTULMASINA NEZARET ETME.....	81
1. Gemi Jurnalinin İçeriği	81
2. Gemi Jurnalinin Niteliği	82

E. SEYİR GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI	83
F. DENİZ KAZALARINDA KAPTANIN GÖREVLERİ	88
1. Müşterek Avaryada Kaptanın Görev ve Yükümlülükleri	89
a. İstisnalar Dışında Kararın Kural Olarak Kaptan Tarafından Verilmesi	90
(1) Genel Olarak	90
(2) Fedakârlık Kararının Özellikleri	92
b. Kaptanın Müşterek Avaryadaki Diğer Yetki ve Yükümlülükleri	96
2. Kurtarmada Kaptanın Görev ve Yükümlülükleri	97
3. Çatmada Kaptanın Görev ve Yükümlülükleri	106
G. KAPTANIN DİĞER YETKİ VE GÖREVLERİ	108
1. Donatana Karşı Görevleri	108
2. Yükle İlgililerin Menfaatini Korumak	110
IV. YOLCULUK BİTTİKTEN SONRA	113
A. DENİZ RAPORU DÜZENLENMESİNİ İSTEMEK	113
1. Deniz Raporunun Hukuki Niteliği	114
2. Deniz Raporunun Alınmasında Usul	116
a. Mahkeme Yoluyla	116
b. Konsolosluk Yoluyla	118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAPTANIN KANUNİ TEMSİL YETKİSİ

I. GENEL OLARAK	120
II. DONATANI TEMSİL YETKİSİ	121
A. KAPSAMI	123
1. Geminin Bağlama Limanında Bulunduğu Sırada	123
2. Geminin Bağlama Limanı Dışında Bulunduğu Sırada	125
a. Hukuki İşlem ve Tasarruflarda Temsil Yetkisi	125
b. Usule İlişkin İşlerde Temsil Yetkisi	127
(1) Dava Açma Yetkisi	127
(2) Tebligata İlişkin TTK m.1104/3 Hükmü	129
c. Kredi İşlemlerinde Temsil Yetkisi	130
B. TEMSİL YETKİSİNİN SINIRLANDIRILMASI İLE HİZMET SÖZLEŞMESİNİN FESHİNDEN SONRA YETKİLERİN KALDIRILMASI	132
C. KAPTANIN VEKÂLETSİZ İŞ GÖRMESİ	134

III. TAŞIYANI TEMSİL YETKİSİ	134
A. KONİŞMENTO DÜZENLEMEK.....	135
1. Genel Olarak	135
2. Kaptanın Taşıyan Sayılması.....	142
B. DENİZ YÜK SENEDİ DÜZENLEMEK	146
IV. YÜKLE İLGİLİLERİ TEMSİL YETKİSİ.....	147
A. ZARARIN ÖNLENMESİ VEYA AZALTILMASINA YÖNELİK TEDBİRLER	148
B. YOLCULUĞUN SÜRDÜRÜLMESİNE ENGEL OLAN HALLERDE .	149
C. YOLCULUĞUN DEVAMI İÇİN ZORUNLULUK BULUNMASI HALİNDE.....	151
D. İŞLEMLERİN DIŞ İLİŞKİDE GEÇERLİLİĞİ.....	152
E. DONATANIN TAZMİN YÜKÜMLÜĞÜ	152
F. USULE İLİŞKİN İŞLERDE YÜKLE İLGİLİLERİ TEMSİL YETKİSİ .	153
G. YÜKLE İLGİLİLERİ TEMSİL YETKİSİNİN SINIRLANMASI	153

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAPTANIN HUKUKİ SORUMLULULUĞUNUN ESASLARI

I. GENEL OLARAK	154
A. KAPTANIN ÖZEN YÜKÜMLÜLÜĞÜ.....	155
B. KAPTANIN SORUMLU TUTULACAĞI KİŞİLER.....	156
C. KAPTANIN SINIRLI SORUMLULUKTAN YARARLANMA HAKKI	157
II. KAPTANIN DONATANA KARŞI SORUMLULUĞU.....	158
A. GENEL OLARAK	158
B. SORUMSUZLUK ANLAŞMASI	159
C. DONATANIN KAPTANA RÜCU HAKKI.....	162
D. ZAMANAŞIMI	164
III. KAPTANIN YÜKLE İLGİLİLERE KARŞI SORUMLULUĞU	164
A. GENEL OLARAK	164
B. KAPTANIN, TAŞIYANIN SAHİP OLDUĞU SORUMLULUKTAN KURTULMASI HALLERİ İLE SORUMLULUĞUNU SINIRLANDIRMA HAKKINDAN YARARLANMASI	165
C. HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE VE ZAMANAŞIMI SÜRESİ.....	174
IV. KAPTANIN YOLCULARA VE DİĞER GEMİ ADAMLARINA KARŞI SORUMLULUĞU	174

A. GENEL OLARAK	174
B. ZAMANAŞIMI	175
V. KAPTANIN DİĞER KİŞİLERE KARŞI SORUMLULUĞU	176
A. GENEL OLARAK	176
B. ZAMANAŞIMI	177
VI. KAPTANIN SORUMLULUĞUNUN NİTELİĞİ VE SINIRLI SORUMLULUĞU	177
A. GENEL OLARAK	177
B. KAPTANIN SINIRLI SORUMLULUKTAN YARARLANMA HAKKININ KAYBI	179
1. Kusur Şartı	179
2. İspat Yükü	184
SONUÇ	185
KAYNAKÇA	193

KISALTMALAR CETVELİ

a.e	: Aynı eser
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
a.g.t	: Adı geçen tez
AvK	: 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BIMCO	: The Baltic and International Maritime Council
bkz	: bakınız
C	: Cilt
COLREG 1972	: 1972 Denizde Çatışmanın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Kurallar Hakkında Sözleşme
DCMKK	: Denizde Can ve Mal Koruma Hakkında Kanun
DİK	: 854 Sayılı Deniz İş Kanunu
dp	: Dipnot
DZMK	: 3894 Sayılı Denizde Zabt ve Müsadere Kanunu
E	: Esas
eBK	: 818 Sayılı Mülga Borçlar Kanunu
ed	: Editör
ET	: Erişim Tarihi
eTTK	: 6762 Sayılı Mülga Türk Ticaret Kanunu
GDBY	: Gemilerin Genel Denetimi ve Belgelendirilmesi Hakkında Yönetmelik
GGDİY	: Gemilerin Gemiadamları ile Donatılmasına İlişkin Yönerge
GKKESY	: Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Eğitim ve Sınav Yönergesi
GKKY	: Gemiadamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği
GSN	: Gemi Sicili Nizamnamesi
GT	: Gros tonilato

XIV

GTH	: Gemi Trafik Hizmetleri
GTHKY	: Gemi Trafik Hizmetleri Sistemlerinin Kurulmasına ve İşletilmesine İlişkin Yönetmelik
GTÖY	: Gemilerin Tonilatolarını Ölçme Yönetmeliği
GTY	: Gemilerin Teknik Yönetmeliği
GYS	: Güvenli Yönetim Sistemi
HD	: Hukuk Dairesi
HFD	: Hukuk Fakültesi Dergisi
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
IMO	: Uluslararası Denizcilik Örgütü
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	: Karar
Kabotaj Kanunu	: 815 Sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dahilinde İcrayı San'at ve Ticaret Hakkında Kanun
karş.	: karşılaştırınız
m	: Madde
MGS	: Milli Gemi Sicili
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
RG	: Resmi Gazete
s/S	: Sayfa/Sayı
SDMY	: Sahil Sağlık Denetleme Merkezleri Yönetmeliği
SOLAS 74	: 1974 Denizde Can Emniyeti Uluslararası Sözleşmesi
SSS	: Deniz Alacaklarına Karşı Mesuliyetin Sınırlanması Hakkında 1976 Tarihli Milletlerarası Sözleşme (1976 Tarihli Sözleşme) ve bu sözleşmeyi tadil eden 1996 Tarihli Protokolü
STCW-78	: 1978 tarihli Gemiadamlarının Eğitim, Belgelendirme ve Vardiya Standartları Hakkında Uluslararası Sözleşme
T	: Tarih
TBGTH	: Türk Boğazları Gemi Trafik Hizmetleri
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TD	: Ticaret Dairesi
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

UGYK	: Uluslararası Güvenli Yönetim Kodu
vd	: Ve devamı
YAK	: York Anvers Kuralları
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı
1976 Tarihli Sözleşme	: Deniz Alacaklarına Karşı Mesuliyetin Sınırlanması Hakkında 1976 Tarihli Milletlerarası Sözleşme
1989 Sözleşmesi	: 1989 Uluslararası Kurtarma Sözleşmesi
2001 BUNKER	: 2001 Gemi Yakıtlarından Kaynaklanan Petrol Kirliliği Zararının Hukuki Sorumluluğu Hakkında Uluslararası Sözleşme

GİRİŞ

Kaptan, geminin sevk ve idaresinin kendisine bırakıldığı kişidir. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) kendisine münhasır bir kısım ayrılmış olması da kaptanın deniz ticareti ilişkilerindeki yerinin önemine işaret etmektedir. Kaptanın deniz ticareti alanındaki bu konumuna rağmen öğretilerde kaptanı konu alan monografiler az sayıda olup bu çalışmalar, genel olarak deniz iş hukuku çerçevesinde kaptanı ele almaktadır. Bu sebeple, kaptanın TTK bağlamında ele alınıp sorumluluğunun saptanmasının yerinde olacağı düşüncesiyle çalışmamızın konusu "Kaptanın Hukuki Sorumluluğu" olarak belirlenmiştir.

Çalışmamız dört bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, kaptanın gemi adamı niteliği ve istihdam edilmesine ilişkin esaslar ele alınmaktadır. Kaptanın deniz iş hukuku bağlamında gemi adamı olup olmadığına ilişkin olarak geçmiş yıllarda yaşanan tartışmalar, konumuzu ilgilendirdiği kadarı ile bu bölümde irdelenmiştir. Ayrıca kaptanın hukuki sorumluluğunun belirlenmesinde donatan ile arasındaki sözleşmenin türü önem arz edeceğinden bu konu da ilk bölümde incelenmiştir.

İkinci bölümde, kaptanın görev ve yükümlülükleri özellikle TTK çerçevesindeki görevlerini içerecek şekilde ele alınmıştır. Kaptanın görev ve yükümlülüklerinin ortaya konulması, onun sorumluluğunun anlaşılabilmesi açısından büyük önemi haizdir. Zira bu görev ve yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirilmemesi halinde kaptanın sorumluluğu söz konusu olabilecektir.

Üçüncü bölümün konusunu oluşturan kaptanın kanuni temsil yetkisi başlığı altında kaptanın donatanı, taşıyanı ve yükümlülükleri temsil yetkisi konuları irdelenmiştir. TTK kaptana oldukça geniş bir temsil yetkisi vermiştir. Bununla birlikte bu temsil yetkisinin sınırlanmasına ilişkin durumlar da söz konusu olabilecektir. Kaptanın temsil yetkisine ilişkin esaslar ve günümüzde bu temsil yetkisinin fiilen kaptan tarafından kullanılıp kullanılmadığı da bu bölüm kapsamındaki konulardandır.

Çalışmamızın son bölümü ise kaptanın hukuki sorumluluğunun esaslarına ayrılmıştır. Bu bölümde kaptanın kendilerine karşı sorumlu olacağı kişiler ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (eTTK) oldukça katı bir biçimde düzenlenmiş bulunan kaptanın sorumluluğu konusu, kaptana sorumluluğunu sınırlandırma imkânı verilerek (TTK m.1089/4) görece hafifletilmiştir. Buna rağmen kaptanın sınırlı sorumluluktan yararlanma hakkının kaybı söz konusu olabileceğinden bu konu da çalışmamızın son kısmında incelenmiştir.